

KS. STANISŁAW LONGOSZ

Tarnów, Sem. Duch.

BIBLIOGRAFIA

modlitwy starożytnych chrześcijan
(wybrana)

Wykaz skrótów

- ACh — Antike und Christentum, Münster
 BLE — Bulletin de littérature ecclésiastique, Toulouse
 CTh — Collectanea Theologica, Warszawa
 ER — Ephemerides Liturgicae, Roma.
 ETh — Evangelische Theologie, München
 JAch — Jahrbuch für Antike und Christentum, Münster
 JTS — Journal of Theological Studies, Oxford.
 LJ — Liturgisches Jahrbuch, Regensburg
 LThK — Lexikon für Theologie und Kirche, Freiburg Br
 MD — La Maison-Dieu, Paris
 RACH — Reallexikon für Antike und Christentum, Stuttgart
 RAM — Revue d'ascétique et de mystique, Toulouse.
 RB — Revue Bénédictinne, Paris
 RHE — Revue d'histoire ecclésiastique, Louvain
 RSC — Recherches de Science Religieuse, Paris
 RTAM — Recherches de théologie ancienne et médiévale, Luovain
 SC — La Scuola Cattolica, Milano
 SP — Studia Patristica, Berlin
 ThPG — Theologisch-praktische Quartalschrift, Linz
 ThQ — Theologische Quartalschrift, Tübingen
 ThZ — Theologische Zeitschrift, Basel
 TThZ — Trierer Theologische Zeitschrift, Trier
 TU — Texte und Untersuchungen, Leipzig
 VS — La Vie Spirituelle, Paris
 ZNW — Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft, Giessen.

Bibliografia

- AA. VV. *Das Vaterunser*, Freiburg B. 1974.
 Akathistos Akathistos. Bizantyjski hymn dziękczynny ku czci Matki Bożej z VI w., tłum. M. Bednarz SJ, wstęp i przypisy A. Bober SJ. *Znak* 17 (1965), 636—647, nr 131,
 Allevi Luigi *Dal culto alla preghiera per morti*, SC 70 (1942), 428—440.
 Ambroży św. *Aby nie ustali w drodze. Kiedy się modlisz* (Wykład Ewangelii wg św. Łukasza VI, 72—78), tłum. M. Bogucki OP, W drodze 1975, nr 9, s. 107—109.
 Antonio N. *Il „De oratione” di Origene* (dissert.), Torino, 1955—1956 (maszynopis).
 Appel G. *De Romanorum precationibus, Religionsgeschichtliche Versuche Bd 7*, 2 (1908—1909), s. 83—103.
 Armogathe J. R. *Gemitibus inenarrabilibus*. Note sur Rom 8, 26, W: Ecclesia orans, Roma 1980, s. 19—22.
 Augustyn św. *Kiedy się modlisz. Objasnienia Psalmów* (Ps 19/20; 20/21), oprac. J. Salij OP, W drodze 1975, nr 5, 100—107.

- *Modlitwa. Jedenasta wieczorem. Soliloquia I, 2*, tłum. A. Świderkówna, Znak 1972 nr 2, s. 297—300.
- *Kiedy się modlisz*, Ep 130, przekład W. Eborowicz, W drodze 8 (1980) nr 2, 101—106.
- *Wykład modlitwy Pańskiej (Mt 6, 9—13), Sermo 58, PL 38, 393—400*, tłum. i oprac. A. Bober, Znak 1975, nr 10, 1345—1353.
- Ausfeld *De Graecorum precatationibus quaestiones*, Jahrbuch für Philologie, Suppl. Bd 28, 1903, 520—530.
- Baus K. *Das Gebet des Martyrer*, TThZ 62 (1953), 19—32.
- *Die Stellung Christi im Beten des hl. Augustinus*, TThZ 63 (1954), 321—339.
- Beck A. *Die Brotbitte des Vaterunser*, Paderborn 1911.
- Bekes G. *Pura oratio apud Clementem Alexandrinum, Studia Benedictina in memoriam gloriosi S. P. Benedicti*, Città del Vaticano 1957, 157—172.
- *De continua oratione Clementis Alexandrini doctrina* (Studia Anselmiana 14), Roma 1942.
- Bernabei G. *Le preghiere dei Padri. Preghiere e testi liturgici dal I—XIV secolo*, Bologna 1974.
- Berselli C. *Gharib Lodi alla Madonna nel primo millenio delle chiese d'Oriente e d'Occidente*, Roma 1980.
- Besnard A. M. *Les grandes lois de la prière. Saint Augustin maitre de prière*, VS 101(1959) 237—280.
- Biehl B. *Das liturgische Gebet für Kaiser und Reich*, Paderborn 1937.
- Bober A. *Wykład Modlitwy Pańskiej (Mt 6, 9—13). Św. Augustyn, Sermo 58, PL 38, 393—400* (przekład, opracowanie), Znak 1975, nr 10, 1345—1353.
- Bomba W. *Miłość Boża w afrykańskiej kolekcji modlitw po Psalmach*, Studia Gdańskie 2(1976) 85—96.
- Borgia N. *Fragmenti eucaristici antichissimi*, Grottaferrata 1932.
- Bouhot J. P. *Une ancienne homélie catéchétique pour la tradition de l'oraison domoniale*, W: *Ecclesia orans*, Roma 1980, 69—78.
- Bovo S. *La preghiera del Popolo di Dio nell'Antico Testamento, in Vagaggini, La preghiera*. Roma 1964, 17—102.
- Brambilla F. *La necessità della preghiera. La dottrina cattolica alla luce del pensiero di S. Agostino*, Roma 1943.
- Brou L. *Études sur les Collectes du Psautier*, Sacris Erudiri 6 (1954), 73—95.
- Cabrol F. *La prière des premiers chretiens*, Paris 1929.
- *Livre de la prière antique*, Paris 1921.
- Callewaert C. *Les étapes de l'histoire du Kyrie*: RHE 38 (1942) 20—45.
- Capelle B. *Le texte du psautier latin en Afrique*, Roma 1913.
- Carmignac J. *Recherches sur le „Notre Père”*, Paris 1969.
- Cerfaux L. *La prière dans le christianisme primitif*, La prière, ed. A. Plé, Paris 1965, 39—49.
- Coassolo P. G. *La preghiera del Signore in S. Agostino*, Fossano 1962.
- Costanza S. *La quarta petizione in Venanzio Fortunato, Convivium Dominicum*, Catania 1959, pp. 87—97.
- Crouzel H. *Les doxologies finales des homélies d'Origène selon le texte grec et les versions latines*, W: *Ecclesia orans*, Roma 1980, s. 95—107.
- Cunial A. *Il „De dominica oratione” di S. Cipriano* (teza), Padova 1966—1967.
- Cyprian św. *O modlitwie Pańskiej*, tłum. Ks. J. Czuj, POK 19, Poznań 1937, 224—251.
- Dale A. *Origen on „Our daily Bread”* The Expositor 8, Ser. 16 (1918), 13—24.
- Dalmais I. H. *La Tradition apostolique et ses dérivés dans les prières eucharistiques éthiopiennes* (Anaphore des Apotres et Anaphore de Notre-Seigneur Jésus-Christ).
- Dassmann E. *Die Frömmigkeit des Kirchenvaters Ambrosius von Mailand*, Münster 1965.
- Deiss L. *Hymnes et prières des premiers siècles. Textes choisis*, Paris 1962.
- Delamare J. *La prière à l'école de Saint Augustin*, VS 86 (1952), 477—493.
- Díaz y Díaz M. C. *Sobre un himno funerario de época postvisigótica*, W: *Eccelesia orans*, Roma 1980, 131—139.
- Dibelius O. *Das Vater unser. Umriss zu einer Geschichte des Gebetes in der alten und mittleren Kirche*, Giessen 1903.
- Doignon J. *Une addition éphémère au texte de l'Oraison dominicale chez plusieurs Pères latins. Recherches sur son origine et son histoire*. BLE 78 (1977), 161—180.
- Dölger F. J. *Das erste Gebet der Täuflinge in der Gemeinschaft der Brüder*. ACh 1 (1929), 142—155.

- *Beiträge zur Geschichte des Kreuzzeichens*, JACH 1 (1958), 5—19; 2 (1959), 15—29; 4 (1961), 5—17.
- *Sol salutis. Gebet und Gesang im christlichen Altertum mit besonderer Rücksicht auf die Ostung in Gebet und Liturgie*, Münster 1925.
- Dürig W. *Die Deutung der Brotbitte des Vaterunser bei den Lateinischen Vätern bis Hieronymus*, LJ 18 (1968), 72—86.
- *Die Exegese der vierten Vaterunser-Bitte bei Augustinus*, LJ 22 (1972) 49—61.
- Eborowicz W. *Kiedy się modlisz. Św. Augustyna list 130 (Ad Probam)*. W drodze nr 2, 8 (1980), 101—106.
- Ecclesia Orans, *Mélanges patristiques offerts au Père Adalbert G. Hamman OFM à l'occasion de ses quarante ans d'enseignement publiés par les soins de Mgr Victor Saxer*, Roma 1980.
- Eichenseer C. *Das Symbolum Apostolicum beim hl. Augustinus*, St. Ottilien-München 1960.
- Evans E. *Tertullian's Tract on the Prayer*, London 1953.
- Favara G. *Chiesa e preghiera in S. Agostino*, Palestra del Clero 36 (1957), 454—468, 489—499.
- García Montaña G. *La oración y sus efectos en la doctrina augustiniana*, Augustinus 22 (1977), 151—179.
- Genet D. *L'enseignement d'Origène sur la prière*, Cahors 1903.
- Gessel W. *Die Theologie des Gebetes nach „De oratione“ von Origenes*, Paderborn 1975.
- Giamberardini G. *Il culto mariano in Egitto nei primi sei secoli*, vol. I—II Caire 1967 et Gerusalemme 1974.
- Giordano D. E. De Nicola *La preghiera dei Padri Orientali*, Fossano 1968.
- Gnilka J. *Vaterunser* LThK² X, 624—627.
- Goltz E. *Tischgebete in der griechischen Kirche*, TU 21 (1906), 40—60.
- *Das Gebet in der ältesten Christenheit*, Leipzig 1901.
- González A. *La oración en la Biblia*, Madrid 1968.
- Graneris G. *Grecia e Roma nella storia delle religioni* (preghiera greca s. 24—40, preghiera romana 176—186), Roma 1970.
- Gribomont J. *La preghiera secondo S. Basilio, in Vagaggini, La preghiera*, Roma 1964, s. 371—397.
- Grosdidier de Matons, *Kontakion et canon: Piété populaire et liturgie officielle à Byzance*, W: Ecclesia orans, Roma 1980, s. 191—203.
- Grossi V. *La formula „credo in remissionem peccatorum“ agli inizi della polemica pelagiana*, TU 117, 428—442.
- *Il Padre nostro: Tertulliano-Cipriano-Agostino. Per un rinnovamento della catechesi sulla preghiera*. Roma 1980.
- *Il titolo cristologico „Padre“ nell'antichità cristiana*, Augustinianum 16 (1976), 237—269.
- *La liturgia battesimale in S. Agostino*, Roma 1970, ss. 55—71 (traditio et redditio del Symbolo e del Pater).
- Hamman A. *Le rythme de la prière chrétienne ancienne*, MD 64 (1960), 6—28.
- *Genèse et signification de la prière, aux origines chrétiennes*, SP 2 (1957), 468—484.
- *Le Pater expliqué par les Pères*, Paris 1962.
- *Preghiere dei primi cristiani. Introduzione di D. Rops*, Milano 1962.
- *La preghiera. I primi tre secoli*, Roma 1967.
- *Prières eucharistiques des premiers siècles à nos jours*, Paris 1969.
- *Prière et culte dans la lettre de Saint Jacques*, Ephemerides theologicae lovanienses 34(1958) 35—47.
- *La messe et la catéchèse d'après les Pères de l'Eglise*, Paroisse et Liturgie 1964, 723—732.
- *Le Notre Père dans la catéchèse des Pères de l'Eglise* MD nr 85, 1966, 41—68.
- *Liturgie, prière et famille dans les trois premiers siècles*, Questions liturgiques et paroissiales 57(1976) 81—96.
- *La prière pour demander des faveurs dans l'antiquité* Lumen vitae 23(1968) 245—258.
- *La devotion mariale d'après les premiers homéliaires*, W: Acta Congressus in Croatia celebrati 1971, IV, Momae 1972, s. 217—225.
- Hand T. A. *Saint Augustine on Prayer*, Dublin 1963.
- Hausherr J. *Le „De oratione“ de Nil et Evagre*, RTAM 1933.
- *Les leçons d'un contemplatif, Le traité de l'oraison d'Evagre le Pontique*, Paris 1962.

- Higgins A. J. B. *Lead us not into temptation. Some Latin Variants*, JTS 1945, 179—183.
- Kalinkowski S. *Symposium patrystyczne w Tarnowie 19—20.X.1978: „Modlitwa starożytnych chrześcijan”*, CTh 49 (1979), 189—192, nr 2.
- Kania W. *Tarnowskie symposium patrystyczne: „Modlitwa starożytnych chrześcijan”*, Currenda 129 (1979), 317—320.
- Kirsch J. P. *Die Acclamationen und Gebet der altchristlichen Grabschriften* 1897.
- Koch H. *Kennt Origenes Gebetsstufen?* ThQ 87 (1905) 592—596.
- Kolpaktchy G. *Il libro dei morti degli antichi Egiziani*, Milano 1972.
- Lasaulx *Die Gebete der Griechen und Römer*.
- Lebreton J. *La prière dans l'Église primitive*, RSR 14 (1924), 5—32, 97—133.
- Leclercq J. *Culte liturgique et prière intime dans le monachisme au moyen âge*, MD 1969, cah 69, 39—55.
- Leclercq H. *Prière*, DACL XIV, 2, 1767—1775.
- Linton O. *Interpretation of the Psalms in the Early Church*, SP (1961), 143—156.
- Longosz S. *„Ciało Chrystusa spoczywa przed nami” — Adoracja słowami św. Jana Chryzostoma*, Currenda 127 (1977), 271—275.
- Lorenzo di Lorenzi *La preghiera, anima dell'Evangelo*, in Vagaggini, *La preghiera*, Roma 1964, s. 103—261.
- Maglione M. *Le piu belle preghiere del mondo*, Milano 1978.
- Manns F. *Une ancienne prière au Saint-Sépulcre de Jérusalem*, W: Ecclesia orans, Roma 1980, s. 233—241.
- Marx M. *Incessant Prayer in the Vita Antonii*, in Antonius Magnus Eremita (Studia Anselmiana 36), Roma 1956, s. 112—115.
- Marx M. J. *Incessant Prayer in ancient Monastic literature*, Roma 1946.
- Moffat J. *Augustine on the Lord's Prayer*, Expositor 18 (1919), 259—272.
- *Cyprian on the Lord's Prayer*, Expositor 18 (1919), 176—189.
- Mokrzycki B. *Pierwszy opis Mszy św. przez św. Justyna*, CTh, fasc. 1, 49 (1979), 97—102.
- *Różnicowanie się liturgii w „złotym okresie” twórczości eucharystycznej. Anafora z Euchologion Serapiona*. Wstęp, przekład, komentarz. CTh, fasc. 4, 49 (1979), 109—119.
- *Z dziejów literatury mszalnej: Czasy Ojców Apostolskich, Czasy pierwszych apologetów*, CTh, fasc. 4, 48 (1978), 117—126; 49 (1979) 99—108, fasc. 2.
- Montagna M. D. *La lode alla Theotókos nei testi greci dei secoli IV—VII*, Marianum 24 (1962), 453—543.
- *La liturgia mariana primitiva* (sec. IV—VI), Marianum 24, (1962), 84—128.
- Morawski K. *Modlitwa w starożytnym Rzymie*, W: Rzym, Portrety i szkice. Kraków 1921, 282—297.
- Morel C. *La vie de prière de Saint Augustin d'après sa correspondance*, RAM 23 (1947), 222—258.
- Otto S. *Gebete und Betrachtungen der Kirchenväter*, München 1963.
- Papadopoulos N. G. *H proseuchè katà ton Origenen*, Greg. Pal. 45 (1962), 46—51, 124—129.
- Pastorino A. *Religiosità romana. Dalla storie di Tito Livio (Riti di espiazione, di propiziazione, di ringraziamento; sacrificio; formule di preghiera)*. Torino 1960.
- Penco G. *La preghiera presso il monachesimo occidentale del secolo VI*. in Vagaggini, *La preghiera*, Roma 1964, 469—512.
- *La preghiera nella tradizione monastica primitiva*, in Vagaggini, *La preghiera*, Roma 1964, 263—323.
- Peterson E. *Die geschichtliche Bedeutung der jüdischen Gebetsrichtung*, ThZ 3 (1947), 1—15.
- Places E. *La preghiera nella Grecia antica*, in *La preghiera* s. 447—522. Milano 1968.
- *La prière des philosophes grecs*, Gregorianum 41 (1960), 253—272.
- Pope H. *Origen's Treatise on Prayer*, ER 60 (1919), 633—649.
- Quasten J. *Musik und Gesang in den Kulturen der heidn. Antike und christ. Frühzeit*, 1930.
- Reinach C. *De la prière pour les morts*, Strena Helbigiana, Leipzig 1900, 245—247.
- Renaud B. *L'Église comme assemblée liturgique selon saint Cyprien*, RTAM 38 (1971), 5—68.
- Rordorf W. *Le „pain quotidien” (Mt 6, 11) dans l'exégèse de Grégoire de Nysse*, Augustinianum 17 (1977), 193—199.

- Rouillard Ph. *Temps et rythmes de la prière dans monachisme ancien*. MD 64 (1960), 32—52.
- Salmon P. *Les origines de la prière des heures d'après le témoignage de Tertullien et de S. Cyprien*, in *Melanges Ch. Mohrmann*, Utrecht-Anvers 1963, 202—210.
- Sattler W. *Das Gebet der Martyrer und seine Erhöhung*, ZNW 20 (1921), 231—241 (dotyczy tylko Apokalipsy).
- Savon H. *Zacharie 6, 12 et les justifications patristiques de la prière vers l'Orient*, W: *Ecclesia orans*, Roma 1980, s. 319—333.
- Schindler J. *Der Hl. Cyprian über das Gebet des Herrn*, ThPQ 40 (1887), 285—289; 535—545; 809—812.
- Schuster J. *Il libro della preghiera antica*, Milano 1944.
- Serapion *Anafora z Euchologion Serapiona*, wstęp, przekład, komentarz. CTh 49 (1979), fasc. 4, 109—119.
- Severus E. *Gebet I*. RACH 8 (1972), 1134—1258.
- Simović B. *Le Pater chez les Pères latins*. *La France franciscaine* 21 (1938), 220—264.
- Spedalieri F. *Maria nella Scrittura e nella tradizione della chiesa primitiva*. Messina 1961.
- Špidlik T. *Breviario patristico. Un anno in compagnia dei Padri della Chiesa*. Torino 1971.
- Szymusiak J. M. *Modlitwa u najstarszych Ojców Kościoła*, W: Wójtowicz H. *Antologia modlitwy patrystycznej*, Sandomierz 1971, 7—22.
- Tamburrino P. *Dottrina ascetica e preghiera continua nel monachesimo antico*, in *Vagaggini, La preghiera*, Roma 1964, 325—370.
- Tertulian Q. *O modlitwie*, tłum. ks. W. Kania, PSP 5, (Warszawa 1970), s. 114—132.
- Tescari O. *L'Orazione del Signore interpretata da S. Agostino*, Torino 1939.
- Vagaggini C., Penco G. *La preghiera nella Bibbia e nella tradizione patristica e monastica*, Roma 1964.
- Vagaggini C. *La teologia della lode secondo S. Agostino*, in *Vagaggini, La preghiera*, Roma 1964, 399—467.
- Vandenbroucke F. *Sur la lecture chretienne du Psautier au Ve siecle*. *Sacris Erudiri* 5 (1953), 5—26.
- Verbraken P. P. *Les sermons 215 et 56 de Saint Augustin. De Symbolo et De oratione dominica*, RB 73 (1958), 5—40.
- Vischer L. *Das Gebet in der alten Kirche*, ETh 17 (1957), 531—546.
- Vogel C. *Anaphores eucharistiques préconstantiniennes. Formes non traditionnelles*, W: *Ecclesia orans*, Roma 1980, s. 401—410.
- Wicki T. *Tarnowskie sympozjum patrystyczne: Modlitwa starożytnych chrześcijan*. *Novum* nr 6, 1979, s. 160—164.
- Wilmart A., Brou L. *The Psalter Collects from V—VI Century. Sources* (HBS 83), London 1949.
- Wójtowicz H. *Antologia modlitwy patrystycznej. Modlitwy i rozmyślenia łacińskich Ojców Kościoła*, Sandomierz 1971.
- Zovatto P. L. *Antiche preghiere cristiane*, Firenze 1968.